

הקב"ה בעולם הזה דור אחד ברכתי, אבל לעתיד לבא לעולם הבא אני מברך את ישראל, שנאמר עוד יאמרו [את] הדבר הזה (בשר ה' ובירושלים ובכל ערי יהודה) [בארץ] יהודה ובעריה בשווי את שבותם] יברכך ה' נוח (קדש) צדק הר הקדש (וימס לא עב):

חסלת הוספה לפרשת ראה

פרשת שופטים

[א] שפטים ושופטים וגו' (דברים מ יט). (א) זש"ה מגיד דבריו לעקב חקיו ומשפטי ישראל (סלים קמו יט), דבריו אלו דברי תורה, חקיו אלו המדרשות, ומשפטי אלו הדינים [לישראל], לא נתן הקב"ה את התורה ואת הדינים אלא לישראל בלבד, ומנין אתה צמד שישראל וגוי עובר כוכבים שיש להם עסק זה עם זה, שנאמר לישראל לומר לגוי, לך עמי (ב) לערכאות שלכם, שהוא עובר בלאו, שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום (סס טז כ), והלא אוה"ע נצטוו על הדינים, שהוא אחת משבע מצוות בני נח, ומהו ומשפטים כל ידעום, אילו דקדוקי הדין, שכך שנינו (ג) מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים, ובני נח נהרגין בעד אחד, ובדיין אחד, ושלא בדתראה, מה שאין בן בישראל, (ד) לפי שדיני ממונות בשלשה, ודיני נפשות בעשרים ושלשה, ובתיב לא יקום עד אחד באיש וגו', על פי שני עדים וגו' (דברים יט טו), וצריכין הדישה וחקירה, (ה) כיצד בודקין את העדים, מכניסין אותן ומאיימין עליהן, (ו) ועוד היו בודקין אותן בשבע חקירות, (ז) באיוו שבו, באיוו שנה, באיוו חודש, בכמה בחודש, באיוו יום, באיוו מקום, (ח) התריעם בו, וכך אתה מוצא בפרנסי ישראל, שלא נשתבחו אלא על ידי הדין, בשמואל כתיב והלך מדי שנת בשנה וסבב בית אל וגו' ושפט את ישראל וגו' (ש"א י טו), ואף דוד לא נשתבח אלא על ידי הדין, שנאמר ויהי (דוד) עשה משפט וצדקה לכל עמו (ש"א יח יד):

[ב] ואם יהושפט כיון שהחזיק במלכות, לא נתעסק בעסקי מלכות, (ט) ולא בכבוד, אלא בעסקי הדין, שנאמר [וימלך יהושפט וגו'] ויתחזק על ישראל (דברים יח ט). מהו [ויתחזק], שנתחזק וסינה את הדינים, ואומר ויגבה לבו בדרכי ה' ועוד חסיד את הכמות ואת האשרים מיהודה (סס טז ו), וכי נמות הרוח היתה בו, שהוא אומר ויגבה לבו, אלא שמינה עליהם את הדינים היוצעים ללכת בדרכי ה', ושמו דרך ה', (י) ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים, כי לא לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר (המשפט) [משפט], ועתה יהי פחד ה' עליכם, שמרו ועשו, כי אין עם ה' אלהינו עולה ומשוא פנים ומקח שוחד (דברים יט י), ומה משה רבינו שלא נצטווה על הדינים, אלא אמר לו יתרו ואתה תחזה מכל העם וגו' (שמות יח כא), הושיב סנהדרין לישראל, אנו שהרי נצמיינו בתורה שופטים ושופרים תתן לך על אדת כמה וכמה, ומניין שהושיב משה סנהדרין, שנאמר ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל וגו' (שמות יח כה), ואף ירושלים לא נשתבחה אלא על ידי הדין, שנאמר ויצא לך שם בגוים (ביופך) [ביופך] (יחזקאל מ יד), ואיוו הוא הידור, זה הדין, שנאמר ודל לא תהדר בריבו (שמות כג ג),

הערות ותקונים

(א) זש"ה מגיד דבריו לעקב. מוצא בילקוט סלים רמז תתס"ח בשם התנחומא: (ב) ערכאות, ס"י מקום ועל הסופטים, עיין ערוך ערך ערכאות: (ג) מעשה ובדק בן זכאי, משנה סנהדרין דף מ' ע"א, ור"ע מעשה ר"י עדים מעידים על אחד שהרג את הנפש תחת התאנה, ובדק רבן יוחנן בן זכאי את ספרים חס עוקי התאנה היו דקים או נסים אולי יבואו ליד הכתש ויבטל את עדותן: (ד) לפי שדיני ממונות בשלשה, משנה סנהדרין דף ל"ב ע"א: (ה) כיצד בודקין את העדים כו', ומאיימין עליהם, משנה סנהדרין דף ל"ז ע"א: (ו) ועוד היו בודקין אותן בשבע חקירות, משנה סנהדרין מ' ע"א: (ז) באיוו שבו, עיין במשנה שם ובפרט"ט: (ח) התריעם בו, בגדלם (אות ח) נוסף, כדלמרינן במס' סנהדרין, ורמתי כי גם ככ"י רומי כתוב "כך אמר" במס' סנהדרין, וככ"י רח"ס "כך אמרו במס' סנהדרין", וגם ככ"י ספריו "כדלמרי" במס' סנהדרין, וכן הוא בדפוס ראשון דפוס קאסנאטאניא, וכוא במשנה סנהדרין דף מ' ע"א: (ט) ולא בכבוד, בגדלם לא נצטוו ולא בכבוד ולא בדבר אחר: (י) ויאמר אל הסופטים ראו וגו', בגדלם נצטוו ואומר לדין ראו כי המשפט אלהים הוא, ויש להציג שם כמו שלפנינו ככ"י כאשר כתוב ביהושפט דה"ט

סדרש שופטים תנחומא מד

ולא הרבה ירושלים אלא על קלקל הדיון, שנאמר ממאת השם רבת המהומה (יחזקאל כג ט), שם שהיה לך בתהילה על ידי דין ממאת, (יא) וכתוב מלאתי משפט (ישעיה א כג), (יב) וכך אמר להם ירמיה, לא האמינו מלכי ארץ [וגו'] מחמאת נביאיה עונות כהניה וגו' (יחזקאל ד יג), באותה שעה נשבע הקב"ה (יג) שהוא בעצמו נפרע מהם ומהדיינים, שנאמר לכן נאם האדון ה' צבאות אביר ישראל וגו' (ישעיה א כד), ואין לכן אלא לשון שבועה, שנאמר ולכן נשבעתי לבית עלי (ש"א ג יד), ואין אביר אלא לשון אב ב"ד, שנאמר אביר הורעים אשר לשאלו (ש"א כח), ללמדך שהקב"ה נעשה אב בית דין להפרע מהן, ומניין שברדיינים התרוב מדבר, ראה מה כתוב אחריי, ואשיבה שפטיך כבראשונה (ישעיה א ט), לכך אמר דוד מניד דבריו ליעקב (תהלים קמז ט):

[ג] **שופטים** ושופטים. (יד) שופטים אילו הדיינים, ושופטים אילו פרנסים שמנהיגין את העדה, (טו) ר' אלעזר אמר אם אין שופט אין שופט, כיצד כיון שנתחייב אדם בבית דין להכירו, אם אין שם שופט שיוציא ממנו, כיון שפירש מן הדיינים, אין ספיקה ביד הדיין לעשות לו כלום, אלא אם כן מוסרו ביד שופט, והשופט מוציא ממנו. אמר ר' אלעזר בן פרט (טז) אילמלא שיוטנו של יואב, לא היה דוד יכול לעשות את הדיון, וכן הוא אומר ויהי (דוד) עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא (ד"א יח יד טו), וכי דוד ויואב שופטים היו, אלא כל מי שאינו שומע לדיון, מוסרין אותו ביד יואב, ומוציאין ממנו בעל כרחו, וכן איוב אמר אב אנכי לאביונים וגו' ואשובה מתעלות עול (איוב כט טז):

[ד] **תתן** (יז) (דברים עז יח). ולא לאומות העולם. ד"א תתן לך. מלמד שנקראו הדיינים על שם משה, וזה אחד (יח) משלשה דברים שמסר משה נפשו עליהם ונקראים על שמו, נתן נפשו על התורה, (יט) [שנאמר ויהי שם [וגו'] ארבעים יום וארבעים לילה] (שמות לד כח), ונקראת על שמו, שנאמר זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג כג), נתן נפשו על ישראל, שנאמר ואם אין סחני נא (שמות לג ג), ומניין שנקראו על שמו, שנאמר כי שחת עמך (ש"א טז), יתן נפשו על הדיינים, שנאמר ויד את המצרי [וגו'] ויאמר לרשע למה תכה רעך (ש"א ג יג), לפיכך נקראו על שמו, (כ) שנאמר שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך:

[ה] **[שופטים]** ושופטים תתן לך בכל שעריך וגו'. בכל עיר ועיר. לשבטיך (דברים עז יח), אפילו עיר שכולה משפחה אחת, מנה לך דיינים. (כא) ושפטו את העם משפט צדק (דברים טז). ללמדך שצדקה עושים עם שניהם, עם הזכאי שנוטל את שלו, ועם החייב שמוציאין את הגוילה מתחת ידו: ד"א משפט צדק. (כב) בזמן שדין צדק, עושים צדקה עם הבריות, שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף (תהלים

הערות ותקונים

גדה"ס: (יא) וכתוב מלאתי משפט, בגדפם וכתוב מלאתי משפט לך ילין זה ועשה מרחמים, ע"י שהיה מלאתי משפט לך ילין זה: (יב) וכן אמר להם ירמיה, בגדפם לך אמר ירמיה, אולם בגדפם דפוס קאנשאטאניא דפוס וויניציא הג' כנוסה כמו שלפניו וכן אמר ירמיה: (יג) שהוא בעצמו נפרע מהם, בגדפם שהוא נפרע לעצמו מן הדיינים: (יד) שופטים אלו הדיינים, מוצא בילקום פ' שופטים רמז תתק"ז בשם התנחומא, וגם בילקום שמואל רמז קמ"ז בשם התנחומא: (טו) ר' אלעזר אומר, ספרי שופטים פסוק קמ"ד: (טז) אלמלא שמו של יואב, כ"ה גם כ"י רומי וכ"י רח"ס, וכן בגדפם הג' סימנו, אולם כ"י ספרדי הג' שופטו של יואב, וכן בילקום כ"י מקומות הג' שופטו של יואב: (יז) תתן לך ולא לאומות העולם, מוצא בגדפם בלוח ה', והמדפוס ממאגנטוכה הוסף כל אות ג' ואות ד' מן שופטים ושופטים לר"ח יהיה השופטים בעלי רצון, עד למלמדו זכות על הדור, והיה כ"י אשר היה לפניו: (יח) משלשה דברים שמסר משה נפשו עליהם, שם"ר פ"ג, במ"ד פ"ב, מכלתא בשלח מסכתא דשירה פ"א, ותנחומא בגדפם בשלח אות י', כי תשא אות ל', ומוצא בילקום שמות רמז קס"ו וחסר הלין מכלתא. וגרסא לגבון בילקום כי תשא רמז שז"ל ובילקום מלאכי רמז תתק"ה בשם המכלתא, ומוצא ג"כ בסגנון אחר בשם הילמדנו בילקום יהושע רמז כ': (יט) שנאמר ויהי שם, הוספתי כמו שהוא במקומות הנ"ל וכמו שהוא גם בגדפם: (כ) שנאמר שופטים ושופטים תתן לך, כ"ה גם בגדפם קאנשאטאניא דפוס וויניציא, אולם המדפוס ממאגנטוכה הג' שנאמר וירא רחשית לו וגו' צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל (דברים לג): (כא) ושפטו את העם משפט צדק ללמדך כו', מוצא בילקום שופטים רמז תתק"ז בשם התנחומא: (כב) בזמן שדין צדק. בילקום בזמן שדין צדק הקב"ה עושה צדקה עם הבריות, ובדפוס קאנשאטאניא דפוס וויניציא הוא כמו לפניו כ"י, אולם המדפוס ממאגנטוכה תיקן בזמן

ס' י', (כג) כוּמָן שְׁדִין אִמַּת מֵאֵרֶץ תַּצְמַח, הַקִּבֵּה עוֹשֶׂה צִדְקָה עִם הַבְּרִיּוֹת, וּמַצִּיל אוֹתָם מִפּוֹרְעָנוֹת, וּמִיִּסּוּרֵין, וּמוֹבֵה בָּאָה לְעוֹלָם :

[ו] (כד) לֹא תִשֶׁה מִשְׁפָּח לֹא תִכִּיר פָּנִים (דברים ע"ט). אֲזַהֲרָה לְנִשְׂיָא שְׁלֵא יוֹשִׁיב אֶת הָרְאוּי לְמִסְהָ לְמַעֲלָה, וְהָרְאוּי לְמַעֲלָה לְמִסְהָ: ד"א לֹא תִשֶׁה. בְּמִמּוֹן, לֹא

תִּכְדֹּר: (כה) ד"א שְׁלֵא יִהְיֶה עֵינִי עוֹמֵד וְעֵשֶׂר יוֹשֵׁב: ד"א לֹא תִשֶׁה מִשְׁפָּח, דְּעוֹלָם יִהְיוּ הַדִּינִין רוֹאִין כְּאִילוֹ שְׂכִינָה בִּנְיָהֶם, שְׁנֹאמַר בְּקִרְבָּא אֱלֹהִים יִשְׁפּוּם וְגו' (תהלים סג ה), מִכָּאן לְבַעֲלֵי דִינִין שְׂיִהְיוּ אִימָה בְּעַצְמָן: ד"א לֹא תִשֶׁה מִשְׁפָּח. אֲזַהֲרָה לְחֻכְם שְׁלֵא יִדְשִׁיב אֲצִילוֹ מִי שְׂאִינוּ רְאוּי לְדִין, וְאִם הוֹשִׁיב כְּאִילוֹ נִסְעָ אֲשֶׁרָה, דְּסֻמֵּיך לִיה לֹא תִסְעַך לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ (דברים ע"ה). (כו) מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ דִּין עִם מֶלֶךְ מַמְלָכִי בֵּית חֲשֻמוֹנָאִי, בֵּא וְעַמֵּד לִפְנֵי שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשַׁח, אָמַר לִיה דִּין יִשְׂרָאֵל אֲצֵל הַמֶּלֶךְ, אָמַר לְהֶם שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשַׁח לְאוֹתָן הַדִּינִין שֶׁהָיוּ דִּנִּין עִמּוֹ, אִם מִשְׁנֵר אֲנִי בִשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ, אַתֶּם מוֹכִיחִין אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ הֵן, שִׁנֵּר בִּשְׁבִילוֹ, וּבֵא נִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף אֲצֵל שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשַׁח, אָמַר לוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשַׁח עוֹמֵד עַל רִגְלֶיךָ וְתָן אֶת הַדִּין, א"ל וְכִי דִינִין אֶת הַמֶּלֶךְ, פָּנָה לִימִין וּכְבֹּשׁוּ (את) הַדִּינִין אֶת פְּנֵיהֶם בְּקִרְקַע, פָּנָה לְשִׁמְאֵלוֹ וּכְבֹּשׁוּ אֶת פְּנֵיהֶם בְּקִרְקַע, בֵּא הַמֶּלֶךְ וְחִבְּנָן בְּקִרְקַע עַד שִׁיִּצְתָה נִשְׁמַתָּן, מִיד נִדְרְעוּ הַמֶּלֶךְ, א"ל שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשַׁח עוֹמֵד עַל רִגְלֶיךָ, וְתָן אֶת הַדִּין, כִּי לֹא לִפְנֵינוּ אַתָּה עוֹמֵד, אֲלֵא לִפְנֵי מִי שְׂאִמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, מִיד עֹמֵד עַל רִגְלֵיךָ, וְתָן אֶת הַדִּין, מִכָּאן שֶׁהָיוּ בְּעַלֵי דִינִין נוֹהֲגִין אִימָה בְּעַצְמָן כְּבִיכּוֹל לְהַקְבִּי"ה דִּינִין, שֶׁכֵּן אָמַר יְהוֹשֻפָּט לְדִינִין דְּעוֹ (מֵה אַתֶּם עוֹשִׂים), כִּי לֹא לְאִדָּם תִּשְׁפּוּם כִּי לֵה' (דברים י"ו), אָמַר ר' חֲמַא בְּרַ חֲנִינָא בֵּא וְרֵאָה אֵילִמְלָא מִקְרָא כְּתִיב אִי אֲפֻשֶׁר לְאוֹמְרוֹ, כִּיבְשׁוּ וְדָם דִּן לְבוֹרָאוֹ, אָמַר הַקִּבֵּה לְדִינִין הָיוּ נוֹהֲגִין אִימָה בְּעַצְמָם כְּאִילוֹ דִּינִין אוֹתִי, כִּיבֵּד אִדָּם עוֹשֶׂה מַצּוֹה לִפְנֵי נֹרְתִי עֵלְיוֹ לִיתֵן לוֹ מֵאָה שְׁדוֹת, אִם אַתָּה מַעֲבִיר עֲלֵיו אֶת הַדִּין בְּאַתָּה מֵה שְׁנוֹתָ עֲלֵיו, אֲנִי נֹתֵן לוֹ אַחֲרֵים מִשְׁלִי, וּמַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיךָ כְּאִילוֹ מִמֶּנִּי נִשְׁלַת :

[ז] לֹא תִקַּח שׁוֹחֵד (דברים י"ז). כִּיּוֹן שְׁנוֹתָן הַדִּינִין לְבוֹ עַל הַשּׁוֹחֵד, נַעֲשֶׂה עוֹר בְּדִין, וְאִינוּ יִכּוֹל לְדִין אוֹתוֹ בְּאַתָּה, (כו) אָמַר ר' אֱלֵעָזַר הָרִי הוּא אוֹמַר הֵנָּה נִשְׂיָא יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְזוֹרְעוֹ הָיוּ בֶּךְ וְגו' (יחזקאל כ"ו), שֶׁהָיוּ פּוֹשְׁטִין וְרוֹעוּתֵיהֶן תַּחַת כְּנַפְיָהֶם, וְנוֹטְלִין אֶת הַשּׁוֹחֵד. אָמַר ר' אֲבָהוּ כָּל הַנוֹטֵל שׁוֹה פְּרוּסָה מִחֲבִירוֹ נִקְרָא רֹשַׁע, שְׁנֹאמַר שׁוֹחֵד מִחֵק [רֹשַׁע] יִקַּח (משלי י"ג). (כח) אָמַר ר' יִשְׁמַעֲלָא בֶן אֱלִישֶׁע בֵּא וְרֵאָה כְּמָה קִשָּׁה הַשּׁוֹחֵד, פְּעַם אֶחָת בֵּא אָדָם אֶחָד, וְהִכִּיָּא לִי רֵאשִׁית הַגֶּזֶר, וְהָיָה לוֹ דִּין לִפְנֵי הַדִּיין, וְאֲנִי הָיִיתִי עוֹמֵד לְצַד אֶחָד, וְאַמְרַתִּי אִם יִסְעוֹן לִפְנֵי הַדִּיין כֵּךְ וְכֵךְ יוֹכֵה בְּדִין, וְהָיִיתִי מַצֵּה לְזִכְרוֹתִי, אַעֲ"פִּי שְׁלֵא נָתַן לִי אֲלֵא מִשְׁלִי, וְלֹא שׁוֹחֵד הָיָה, וְנִתְקַרֵּב לְבִי עִמּוֹ, כָּל זִמָּן שְׂרִיאֲתִיו, וְאַעֲ"פִּי שֶׁהָיָה לְבִי הָיִיתִי שׁוֹאֵל עֲלָיו אִם זָכָה אִם לֹא, לְהוֹדִיעַךְ כְּמָה קִשָּׁה הַשּׁוֹחֵד, שְׁמַעוֹר אֶת הָעֵינִים, וְהָרִי דְּבָרִים ק"ו, וְמָה אֲנִי שֶׁהִכִּיָּא לִי מִשְׁלִי, וּמִשְׁלִי נִשְׁלַתִּי, הָיִיתִי מַצֵּה לְזִכְרוֹתִי, הַנוֹטֵל שׁוֹחֵד עַל אֶתָּה כְּמָה וְכִמָּה: הָיָה רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי אוֹמַר וּקְרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לְמִשְׁפָּח [וְהָיִיתִי עַד מִמָּחָר בְּמִכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשֹׁקֵר וּבְעוֹשֵׂי שֹׁכֵר שְׂכִיר אֲלִמְנָה וְיִתּוֹם וּמִסִּי גֵר] (מלכים ג' ט), אוֹי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין, אוֹי לָנוּ מִיּוֹם הַתּוֹכַחָה, הַקִּישׁ הַכְּתוּב מִמִּי דִין, לְכָל עֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת, לְפִיכֵךְ הוֹחִיר הַקִּבֵּה לֹא תִשֶׁה. (כט) אָמַר ר' חֲמַא בְּרַ אִישְׁעִיָּא אָדָם חֹשׁ בְּעֵינָיו, נֹתֵן סֻמּוֹן הָרִבָּה לְרוֹפֵא סֻפֵּךְ מִתְרַפָּא סֻפֵּךְ אִינוּ מִתְרַפָּא, וְהַנוֹטֵל שׁוֹחֵד מִקְלָקֵל הַדִּין, וּמַעוֹרֵר אֶת עֵינָיו, וְגוֹרֵם גְּלוּת לְיִשְׂרָאֵל, וּמִבִּיא רַעֲב

הַעֲרֹת וְתִקּוּנֵים

בְּזִמָּן שֶׁמִּסְקִין וְדִין נִזְכָּר: (כג) כוּמָן שְׁדִין אִמַּת מֵאֵרֶץ תַּצְמַח, מוֹבָא בִּילְקוּס תְּהִלָּס רִמּוֹ תַחַל"ד בְּשֵׁם הַתַּנְחוּמָא, וְשֵׁם יֵשׁ לְתַקֵּן בְּמִקְוֵס שֶׁכֵּן אִמַּת ז"ל שְׁדִין אִמַּת: (כד) לֹא תִשֶׁה מִשְׁפָּח, מוֹבָא בִּילְקוּס פ' שׁוֹפְטִים שֵׁם בְּשֵׁם הַתַּנְחוּמָא: (כה) ד"א שְׁלֵא יִהְיֶה עֵינִי עוֹמֵד, כִּכ" רומי וְנִדְרָסָה מִלּוּת "ד"א לִיתָה: (כו) מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, עֵינִי בְּנֵי מַסְהַדְרִין יוֹסֵ"ט, וְעֵינִי נִסְתָּק יוֹסֵף בְּתַנְחוּמָא הַכֶּסֶף, וּבִכ" סְפָרִי מִנְלָא גִּזּוּף הִכ" מוֹבָא הַמֵּאמֵר מִסְהַדְרִין מַעֲשֶׂה בִּנְיָא מִלֵּךְ עַד וְחִבְּנָן בְּקִרְקַע: (כו) אָמַר ר' אֱלֵעָזַר, מוֹבָא בִּילְקוּס יוֹחָקָל רִמּוֹ שֵׁם"ב בְּשֵׁם הַתַּנְחוּמָא: (כח) אָמַר ר' יִשְׁמַעֲלָא בֶן אֱלִישֶׁע, נִדְרָסָה אוֹת ח' נִסְעוֹת נִר יוֹסֵי, וְעֵינִי כְּתוּבוֹת ק"ה ע"ב ר' יִשְׁמַעֲלָא בְּרַ אֱלִישֶׁע אִיזְוֵה לִיה הִכּוֹחַ נִכְרָא רֵאשִׁית הַגֶּזֶר כו', מִיִּרְשִׁי" בְּכָל שָׁה שְׁנוֹן אוֹתוֹן חִיב לִיתֵן לְכֶסֶף אֶחָד מִשְׁשִׁים, וּבְמִאמֵר שְׁלִמְיוֹ מִנְלָא מֵאֵמֵר אֲחֵר ר' יִשְׁמַעֲלָא בִּיר' יוֹסֵי הִכּוֹ רִגְלִי כו' ע"ט: (כט) אָמַר ר' חֲמַא בְּרַ אִישְׁעִיָּא אָדָם חֹשׁ בְּעֵינָיו, עֵינִי גִמַּ" כְּתוּבוֹת ק"ה ע"ט אָמַר ר' אֲבָהוּ בֵּא וְרֵאָה כְּמָה סְמוּיָה עֵינִין שֶׁל מִקְבְּלֵי שׁוֹחֵד

מדרש שופטים תנחומא טז

לעולם, שנאמר צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת (דברים טז כ), ואם לאו לא תירש : צדק צדק תרדוף. [שני פעמים] מכאן אמרו שיהא אדם רודף אחר ב"ד יפה : ד"א צדק צדק תרדוף שני פעמים, אזהרה לדיינים שדיני דיני נפשות, שלא יהו חותכין את הדיון ביומו, אלא יהו מלינין את הדיון, בדרך שמלינין בירושלים, שנאמר [מלאתי משפט] צדק ילין בה (ישעיהו א כה) : למען תחיה (דברים טז כ). כל הדין דין אמת לאמתו, וזכה לחיי העולם הבא, שנאמר (כי) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו' (ישעיהו ט ט) :

[ח] והיה בכל הארץ נאם ה' פי שנים בה וגו' (דברים יג ה). זו היא שנאמר ברוח הקודש על ידי דוד, יבושו כל עובדי פסל המתהללים באלילים (תהלים יג ו), כנגד מי אמרו, לא אמרו אלא כנגד מעשים של הקב"ה, אמר ר' חנינא עתיד הקב"ה להראות כבודו לכל באי עולם, ולהוריד כסאו באמצע הרקיע, וחזור ומניחו במקום שחמה וזרחת (ל) בתקופת סבת, אמר ליה ר' חנינא הזקן אפשר לראות כבודו, והכתיב כי לא יראני האדם והי' (שמות לג כ), ואתה אומר עתיד הקב"ה להראות כבודו לכל באי עולם, א"ל הרי כתיב כי שמש ומגן ה' (צבאות) [אלהים וגו'] (תהלים סד יג), מה שמש ומגן, מגין עליו בשעת מלחמה, אף הקב"ה מגין על בניו בשעת מלחמה באותה שעה, אמר ר' חנינא בשעה שידין הקב"ה אומות העולם, הוא תופסן לדין, הן ואלהיהן, ומעמיד להן (לא) פיטמוין, (לב) ומביא שתי הלוחות, ועשרת הדברות, ואומר להם כלום השניחו עליכם, ואומרים לפניו מיום שבראתנו לא השניחו עלינו אלא ישראל עמך בלבד, המתהללים באלילים (סג יג ו), ראוי למקרא לומר הבטחים, מהו המתהללים, שלא עבדו עבודה זרה עד שנהנו כבוד זה בזה, א"ל הקב"ה בכל יום ויום אתם מביישיין לפני, יש בכם שהם עובדין ליונים, והרבה יונים נשחמין, ויש בכם שעובדים ללכנים, והרבה לכנים נשברים, יש בכם שעובדים לדגים, והרבה דגים נמכרים בשוק, מיד הקב"ה מביישן, שנאמר יראו גוים ויבושו (מקס"ג טז) :

[ט] [לג] אמר ר' חמא בר חנינא מהו כל הגוים נקבצו יחדו (ישעיהו מג ט), לעתיד לבא הקב"ה מביא ספר תורה, ומניחה בחיקו ואומר כל מי שעסק בתורה יבא ויטול שכרו, מיד מתקבצין כל האומות בערבוביא, שנאמר כל הגוים נקבצו יחדו [וגו'], א"ל הקב"ה אל תקבצו בערבוביא, אלא כל אומה (לד) וסופריה, [שנאמר] (לה) ויאספו לאומים (סג), (לו) נכנסה מלכות רומי, א"ל הקב"ה במה עסקתם, אומרים הרבה (לז) שווקים תיקננו, הרבה מרחצאות עשינו, וכסף וזהב הרבינו, הכל כירי שיעסקן ישראל בתורה, א"ל כל מה שעשיתם לצרכיכם עשיתם, שווקים להושיב בהם זונות, מרחצאות לעדן עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, שנאמר לי הכסף ולי הזהב (מג יג). (לח) נכנסה מלכות פרס, א"ל במה עסקתם, אומרים הרבה כרכים תיקננו [כבשנו], הרבה נשרים תיקננו, הרבה מלחמות [עשינו], הכל בשביל ישראל, א"ל כל מה שעשיתם בשביל עצמכם עשיתם, כרכים לעשות בהם (לם) אנגריא, נשרים לימול מכס, מלחמות אני עשיתי, שנאמר ה' איש מלחמה (שמות טו ג), כלום יש בכם מגיד זאת, שנאמר מי בהם יגיד זאת (ישעיהו מג ט), ואין זאת אלא תורה, שנאמר וזאת התורה אשר שם משה

הערות ותקונים

שוחד אלד חז' צע. י"ז כו' : (ל) בתקופת סבת, כנגדכם דפוס קאנשטאנטינא ודפוס וויניציא הני' בתקופת תמוז, אולם המדפוסים ממלכותיה הני' צ' נוסחאות יחד, כחמלה הני' הטוס הנ"ל וחזור ומניחו במקום שחמה וזרחת בתקופת תמוז, והוסף עוד „וחזור ומניחו במקום שחמה וזרחת בתקופת סבת" : (לא) פיטמוין, ככ"י רומי פרטמוין, ובכ"י רח"ס כמו לפנינו, ובנגדכם בדפוסים הראשונים פרטמוין, ונרשם בלדו פי' שלטונים, ובדפוסים האחרונים הנינו פרטמוין, וגם ככ"י ססרדי פרטמוין : (לב) ומביא צ' לוחות ועשרת הדברות, כ"ה גם כנגדכם בדפוס קאנשטאנטינא ודפוס וויניציא, והמדפוסים ממלכותיה תיקן צ' לוחות שזכר ששרת הדברות : (לג) אמר ר' חמא בר חנינא, עיין בגמרא בבבלי ע"ד דף צ' ע"א דרש רבי חנינא בר ספא ואיתימא רבי שמלאי לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה : (לד) וסופריה, פירש"י וחכמים : (לה) ויאספו לאומים, עיין בגמרא שם שסיימו ואין לאום אלא מלכות : (לו) נכנסה מלכות רומי, בגמרא הנינו מלכות אדום, אולם בסוף המאמר שכתו למחוק מלת רומי והניחו הסיוס ילאה מלכות רומי ונכנסה מלכות פרס, וע"ש הכרחת דברים : (לז) שווקים להושיב בהם זונות, עיין בתוס' שם ד"ה שווקים : (לח) נכנסה מלכות פרס, עיין בע"פ שם : (לם) אנגריא, מלה יונית ורומית angaria αγγαρία פי' העבודה בלונס וספלה

(דברים ד מד), אומרים לפניו כלום נתת לנו ולא קבלנוה, (ט) [עליהם הוא אומר ה' מסיני בא וזרח משעיר לכו (סג ג ב), מלמד שהחזיר הקב"ה על כל אומות העולם ולא קבלוה], אומרים לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה, א"ל מצוה קלה אני נותן לכם, אם אתם משמרין אותה אתן [לכם שכר] כישראל, א"ל לכו ועשו סוכה, מיד כל אחד ואחד הולך ועשה לו סוכה, והקב"ה מוציא חמה (מא) מנרתיקה וכל אחד מבעם בסוכתו ויוצא, שנאמר ננתקה את מוסרותמו (סג ג ב). והקב"ה משחק עליהם, שנאמר יושב בשמים יושחק ה' ילענ לבו (סג ט ד):

[י] (מב) (וישתחו לו) [השתחו לו] כל אלהים (תהלים טו ז), כשידין לאומות העולם ידין לאלהיהם עמם, שנאמר כי באש ה' נשפט וגו' (ישעיה סו יז), כיון שאין יכולין לעמוד באש פורחין והקב"ה משלה מלאכים (מג) בקולרין ובשלשלאות, ומשליכין אותן לתוך האור, שנאמר ולהם אותם היום הבא וגו' (מלאכי ג יט): ד"א (וישתחו לו) [השתחו לו] כל אלהים. אומרים אומות העולם לאלהיהם, באו ונשתחוו לפני חקב"ה, שאתם התעיתם אותנו, מיד והאלילים כלילי הלחץ (ישעיה ג יח), והקב"ה מוריד אומות העולם לגיהנם, לכך נאמר יבושו כל עובדי פסל וגו' (תהלים לו ט). והיה בכל הארץ נאום ה' פי שנים בה (מד) יכרתו (וינועו) [וינועו] והשלישית יותר בה (נדבים יג ח), (מה) [אלו ישראל שהם משלישותו של עולם בני שלשת אבות, ד"א והשלישית יותר בה] שאין מתיישבין בארצם אלא בנאולה שלישית, גאולה ראשונה זו נאולת מצרים, שניה זו נאולת עזרא, שלישית אין לה הפסק. (מו) אמר ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני, (מו) בא דוד והעמידן על אחת עשרה, שנאמר ה' מי יגור באהלך [וגו'] הולך תמים וגו' (תהלים סו א ב), עד עושה אלה לא ימוס לעולם (סג ט ט), בא ישעיה והעמידן על שש, שנאמר הולך צדקות, ידובר מישרים, מואם בבצע מעשקות, נוער בפיו כמבומך בשוחד, [אופם אזנו משמוע דמים], עוצם עיניו מראות ברע (ישעיה לג טו), ובתיב בתריה (הזא) [הוא] מרומים ישכון מצודות סלעים משגבו, לחמו ניתן מימיו נאמנים (סג ט ט), בא מיכה והעמידן על שלש, שנאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך (מייסו ח), (סח) בא עמוס

הערות ותקונים

מס, עיין ערוך ערך אנריא: (ב) עליהם הוא אומר, הוספתי כמו שהוא בכ"י רומי וכו' רח"ס ונגדפס והשמיס המעתיק ולא קבלוה עד ולא קבלוה, ועיין בבבלי בגמרא פ"ו דף ב' ע"ב ומי וכו' למימר הכי והבחיס יאמר ה' מסיני זה וכו', והמדרשים מהלכנוה הוסיף, "אמרו לפניה" כלום פסית הכר עלני בניגית כסס עשיתי ישראל שנאמר ויחילו בתחתית הכר (שמות יט) ולארת להם אם תקבלו את התורה מוסב, ואם לאו שם תהא קטרתכם, שאלו לא כן לא קבלוה, אומר לכן הקב"ה והלא אמרו מתחלה "נעשה ונשמע". והמוסיף הזה הוסיף מנמרא ע"ז ג' ע"ב, והסיוס אומר לכן הקב"ה והלא אמרו מתחלה נעשה ונשמע ליתא בגמרא שם, ועיין בעץ יוסף בתנחומא הגדפס: (מא) מנרתיקה, המלה רומית narticeum, שם כללי לכל חיק: (מב) וישתחו לו, גם נגדפס וכו' רומי ורח"ס בפסות וישתחו לו כל אלהים, גם נחזק שם לכתוב שלפניו, כי כך איתא שם, וישכ נשמיס ישחק וישתחו לו כל אלהים, ונבאמרי יס להפריד, והוא ראש המאמר, ומתחיל השתחו לו אלהים, והוא סיפא דקרא שהכל לדרוש (באות ח') זו היא שנאמר ברוח הקודש פ"י דוד יבושו כל עובדי פסל המתהללים בגלילים, ועתה דורש על סיפא דקרא השתחו לו כל אלהים (תהלים לו ז): (מג) בקולרין ובשלשלות, מלת קולרין ידועה. collare, פי' סוגר הנהון בצלצר השבויים: (מד) יכרתו וינועו, כן הובא גם בכ"י רומי ורח"ס, ובקרא כתיב וינועו בלא וי"ו החיבור: (מה) אלו ישראל, הוספתי כמו שהוא לנכון בכ"י רומי וכו' רח"ס ונגדפס וכו' ספרדי, והשמיס המעתיק מן יותר בה' עד יותר בה' ומונא ג"כ לנכון בילקוט זכריה סוף רמז תקפ"א בה שם התנחומא. ובכ"י ספרדי בני' שיש בן משחיתו של עולם, גם מנאל נגדפס פי' שיש בה שם האומרים שתי רשויות בשמים: (מו) אמר ר' שמלאי, מטת דף כ"ג סוף ע"ב דרש ר' שמלאי כו': (מו) בא דוד והעמידן על אחת עשרה שנאמר הולך תמים, שם חושב י"א דברים, ובכ"י רומי ונגדפס: בני' שנאמר מי יגור באהלך וכל המזמור, ר"ל כמו שזכרנו ומונה בכל מזמור פ"ו, ובגמרא מטת שם הביא כל דברי המזמור במקומו: (סח) בא עמוס והעמידן על שתיים, בגמרא מכות שם גירסא אחרת, וכך איתא שם, חזר ישעיה והעמידן על שתיים, שנאמר כה אמר ה' שמר משפט ועשו לרעק (ישעיה ס') בא עמוס והעמידן על אחת שנאמר דרשוני וחיו כו', אלא בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וזריק בלחוננו יחיה, וכן מונא במדרש ש"ס מזמור י"ז בספוק הקפינה רנתי: שנאמר

מדרש שופטים תנחומא ין

והעמידן על שתיים, שנאמר כי כה אמר ה' [וגו'] דרשוני וחיו (שמוס ד ד), בא חבקוק והעמידן על אחת, (מט) שנאמר וצדיק באמונתו יחיה (תנחומא ד ד) :

חסלת פרשת שופטים

פרשת תצא

[א] כי תצא למלחמה וגו' ושבית שבו (דברים כא י). (א) שנו רבותינו מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, וראית בשביה אשת יפת תאר [וגו'] וגללה את ראשה (סס יא יג), כדי שלא תמצא חן בעיניו, מה כתיב אחריו, כי תהיין לאיש שתי נשים (סס טו), שתי נשים בבית, מריבה בבית, ועוד האחת ארובה, והאחת שנואה, או שתיהן שנואות, מה כתיב אחריו, כי יהיה לאיש בן סורר ומורה (סס טז יח), כל מאן דנסיב יפת תואר נפיק מיניהו בן סורר ומורה, שכן מצינו בדוד, על שחמד מעכה בת תלמי מלך נשור בצאתו למלחמה, יצא ממנו אבשלום, שביקש להרוג אותו, (ב) ושכב עם נשיו לעיני כל ישראל ולעיני השמש, ועל ידו נהרגו כמה ויבבות מישראל, ועשה מחלוקת בישראל, ונהרג שמעי [בן גרא] ושבע בן בכרי, ואחיתופל, (ג) ומפיבושת, ואיש בשת, והשלים ציבא על כל בית שאול, ותניא ר' יוסי אומר וכי מפני שאכל בן סורר ומורה חצי לישראל בשר, ושתה חצי לוג יין, אמרה תורה יצא לבית הסקילה, אלא הניעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסופו לגמר נכסי אביו עם (ד) הסריקין שאכל ושתה עמהם, ומבקש לימודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים, והורג ומלסמם את הבריות, ואמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, שמיתתן של רשעים נאה להם ונאה לעולם, ומה כתיב אחריו, וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת (סס טז כג), אם ניצל מזה לא ניצל מזה, למדנו שעבירה גוררת עבירה, מצוה גוררת מצוה מניין, שנאמר כי יקרא קן צפור לפניך וגו', שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים (סס כג ו), אחריו מה כתיב [כי תבנה בית חדש] (סס טז ח), תזכה לבנות בית ולעשות מעקה, מה כתיב אחריו, לא תזרע כרסך כלאים (סס טז ט), תזכה לכרם ולזרוע שדה, מה כתיב אחריו, לא תחרוש בשור ובחמור (סס טז י), תזכה לשורים ולחמורים, מה כתיב אחריו, לא תלבש שעמנו וגו' (סס טז יא), תזכה לבגדים נאים מצמר ומפשתן, מה כתיב אחריו, גדילים תעשה לך (סס טז יג), תזכה למצות ציצית, מה כתיב אחריו, כי יקח איש אשה (סס טז יג), תזכה לאשה ולבנים, למדנו שמצוה גוררת מצוה, לכך נסמכו פרשיות אלו לאלו: [ב] כי יקרא קן צפור [וגו'], שלח תשלח את האם (סס טז יו). ושל"ה מכל משמר נצור לכך [כי ממנו תוצאות חיים] (משלי ד כג), (ה) אמר ר' אבא רס"ה מצות [עשה] בתורה כנגד איברים שבאדם, שכל אבר ואבר צוות על האדם ואומר עשה בי מצוה שנחיה בזכותה ותאריך ימים, ושם"ה מצות לא תעשה, כמנין ימות החמה, שבכל יום

הערות ותקונים

(בט) שנאמר וצדיק באמונתו יחיה. כזה נשלמה פרשת שופטים גם ככ" רומי וכ" רח"ס וגם ככ" ספרדי, ובגדלים דפוס של קאסטרנאטינא וגם דפוס וויניציא, אולם המדפוס ממאנסובא הוסיף מאמר גדול מן אות י' עד סוף אות י"ס (סוף הפרשה), וגם ככ" ה' של אקספארד נמצא איזה מאמרים שהוסיף אבל לא כלם, ובזוהרי היה קן ככ" אשר היה לפניו:

(א) **שני** רבותינו. אבות פ"ד מ"ב, תדכ"א וטע"א פ"ג, דכ"ר פ"ו, ומוצא בילקוט כי תצא רמז תתק"ד בשם התנחומא, ועיין דכ"ר פ"א אות ד': (ב) ושכב עם נשיו לעיני כל ישראל ולעיני השמש, ככ" רומי עם עשר נשיו, ובגדלים ושכב עם עשר פלגשיו, ובקרא יעשוב המלך את עשר נשים פלגשיות לשומר הבית (ש"ב טו טז), ואלה"כ כתיב ויעו לאשכלם האהל על הגג ויצא אשכלם אל פלגשיו אביו לעיני כל ישראל (סס טו כג): (ג) ומפיבשת, ככ" רומי נרשם כדוד: „תימה הוא שמנה מפיבושת, ואי איירי במפיבשת בן יהונתן לא תסבין סהרג, ואי במפיבשת בן שאול מרעפה בת איש לא נהרג מחמת דבר זה" ומלת איש נושט ליתא שם, ועיין בעץ יוסף שכתב חו"ל: אפשר שזה מפיבושת בן יואנתן שפ"ה שהשליט לציבא עליו ועל נכסיו נחשב כמה, אבל מה שהכב כאלו איש נושט לריבין למחוק דהא איש נושט לא נהרג מחמת אשכלם: (ד) הכריקין, מלשון חו"ל חנוכה שכולם סריקין, אנשי ריקים ופוחזים תרגמום גברין סריקין, כן הביא הערוך: (ה) אמר ר' אבא, ככ" רומי ורח"ס אמר ר' אחא, ובגדלים (אות כ') אמר ר' אבה, ולזה המאמר